

Plusul credinței în viața omului bolnav

Vasile Bănescu

30.05.2024

Persoana Umană în Spațiul Medical

În primul rând, persoana umană în spațiul medical firește, și în toată cultura aceasta modernă și post modernă se vorbește foarte des despre individ. Nu avem nimic cu niciun cuvânt, dar există și cuvântul persoană care, în viziune creștină are o încărcătură mai mare. Este, aș spune, un cuvânt mai tare decât individ. Individul, aș spune, este o diminuare a persoanei și știți că în sistemele totalitare, nu se lucra cu persoane, ci cu indivizi transformați în numere. Toți eram niște numere înainte de '90, pe niște liste, sigur că listele sunt utile și astăzi, dar diferența dintre persoană și individ este semnificativă și **sunt sigur că foarte mulți dintre dumneavoastră având în față un pacient al cărui caz medical vă impresionează îl priviți ca pe o persoană, ca pe cineva cu demnitate, ca pe cineva înzestrat cu rațiune, înzestrat cu câteva date ființiale care îl fac diferit de un individ care poate fi numit așa și în afara regnului uman, ca să spun așa.** Există indivizi în cadrul speciilor animale, de aceea pledez pentru folosirea cuvântului persoană și cred că pacientul, fiecare dintre noi, ca pacienți, suntem persoane în fața unei persoane care ne poate ajuta și ne poate ajuta comunicând cu noi. Nu întâmplător am adus această carte scrisă de doamna Mahler pentru că e o carte care m-a ajutat pe mine, în primul rând, să descifrez mai ușor, mai bine relația dintre medic și pacient.

Din punct de vedere creștin, persoana este o ființă rațională creată, bineînțeles că a dominat, în ultimele 200 de ani concepția darwinistă și în licee, și în școli, toți am fost întâmpinați cu materia biologie care ni-l prezintă pe om ca pe o ființă ajunsă la capătul lanțului trofic, sigur, în poziția cea mai înaltă ca rezultat al unei evoluții, care îi presupune ca strămoși, nu pe oameni, strămoși ai omului, ci alte ființe. Firește că, viziunea creștină este diferită și Darwin, așa cum știți probabil, n-a fost un om necredincios, a fost un om de știință atât de pasionat, încât a plonjat, firește în niște zone necercetate până la el și a ajuns la niște concluzii în cea mai mare parte adevărate. Singura rezervă pe care o are viziunea creaționistă, vis-a-vis de cea evoluționistă e legată de persoană.

În viziunea creștină, așa cum știți, persoana este creată pentru că Universul însuși este rezultatul unui act de Creație. Oricât am fi de fascinați de astrofizică și de știință, toți marii gânditori ajung la întrebarea „De ce?” E o întrebare pe care a formulat-o Leibniz mai târziu. „De ce există ceva, mai degrabă decât nimic?” Acest ceva care apare în existență are o cauză și, de la Aristotel încoace știm că nu există efect fără cauză. Fără să divaghez, aș spune că antropologia creștină oferă o viziune satisfăcătoare din toate punctele de vedere, pentru că ea definește o cauză și definește efectele ei ulterioare. **Pe scurt, omul este o persoană creată, înzestrată, în primul rând cu demnitate. Și termenul demnitate este fundamental în absolut orice discuție care presupune astăzi bioetica**, presupune discuții despre avort, așa cum știți, demnitatea persoanei. Orice ne este îngăduit în relația cu celălalt. Orice, mai puțin lezarea demnității lui, ori asta înseamnă enorm, de fapt. A nu leza demnitatea cuiva, nici printr-un act medical, nici printr-un alt gen de acțiune, reprezintă o precauție etică, și de aceea, etica, cum încerca să spună și doamna Mahler, **etica nu e o cămașă de forță pe care o îmbraci și rămai înțepenit în ea, etica este un mod de a te adevca în mod inspirat la o realitate care e fluidă**. Domnul Ducu, ați văzut, nu a putut oferi din foarte mult bun-simț un răspuns tranșant în contextul „ce este etic? să ajutăm un om sfidând un sistem înțepenit, un sistem care nu-ți permite altfel să te miști în el”, problema e întotdeauna sistemică, la nivelurile cele mai înalte; **de aceea etica și actul etic reprezintă un act de adevcare inspirat, informat la o realitate care presupune existența reală a unui om. Acel om, care trebuie ajutat cu adevărat este un om care, până la urmă, reprezintă scopul cel mai înalt în actul etic**. Antropologia creștină deci, ni-l prezintă pe om ca pe o ființă rațională, înzestrată cu rațiune, deci cu inteligență, cu demnitate; ce este demnitatea, sigur, putem discuta, este o ființă dialogală, omul este o ființă logocentrică, deci e foarte important pentru el cuvântul, pe care Heidegger, acest uriaș filozof, vorbim despre limbă spune că „este adăpostul ființei noastre”. Suntem singurele ființe capabile de comunicare, o comunicare prin cuvânt, nu prin onomatopee, sigur unii au rămas la acest nivel, din păcate pentru ei, dar cuvântul ne definește cu adevărat și de aceea suntem ființe dialogale. Cuvântul persoană vine de la *persona* acest cuvânt latinesc care înseamnă inițial „mască” pe care o purtau actorii romani, și care mască firește e orientată totdeauna spre celălalt. După cum observați, firește nu vorbesc cu spatele la dumneavoastră, pentru că vreau să vă văd și dumneavoastră să mă vedeți pe mine, chiar dacă nu sunt interesant, dar acest flux de informație pe care îl schimbăm reciproc ne definește și el, ca persoane. Suntem orientați, prin natura noastră, cu fața spre celălalt. Si aici apare marele

termen „celălalt”. În viziune creștină, aproapele nostru care nu înseamnă acum ..., aproapele meu este și domnul de acolo de sus, și firește și doamna manager; deci nu contează distanța, proximitatea fizică, ci contează proximitatea morală, etică, față de cineva.

Așadar omul: ființă rațională, ființă înzestrată cu inteligență, cu imaginație, ceea ce animalele nu au se pare, cu demnitatea, în sensul ca el, omul, fiind creat în viziune creștină, repet, după chipul Lui Dumnezeu, are intrinsec demnitate. Nu poți să strivești un om nici cu excavatorul, nici cu cuvântul, pentru că acel om are demnitate. El nu e un animal, și nici un animal, evident nu trebuie lezat fizic cu nimic, dar cu atât mai mult omul, care apare pe treapta cea mai mare în viziunea tuturor filozofilor și a religiilor lumii. Așadar, omul este înzestrat cu trup, corp, de care dumneavoastră vă ocupați, din fericire în modul cel mai rafinat, sofisticat și datorită achizițiilor tehnice ale modernității în spațiul medical, dar are și suflet, asta ne face persoane. S-ar putea crede că noi acum suntem niște corpuri alcătuite sigur, din celule și care, ne aflăm față în față acum. Întrebarea este „Vorbește un corp? Vorbește trupul? Vorbesc organele? Ce anume este în spatele organelor care articulează cuvântul? Ce anume ne face pe noi să simțim ceva acum?” Nu sunt sigur ce simțiți dumneavoastră; eu știu că simt acel sentiment al privilegiului de a vă vorbi. Ce ne face să simțim? Evident că există, și e deja un truism că omul e suflet și trup; avem expresii vechi precum: „e trup și suflet cu cineva” Da! Suntem trupuri și suflete! Suntem adică persoane! Persoana nu e un singur biped care nu știe de unde vine, nu știe încotro merge, și totul se termină la sfârșitul vieții în fața unui zid, la picioarele căruia vom fi îngropați.

Această viziune pozitivistă, care a făcut carieră prin sec. XVIII-XIX când a izbucnit o formă de revoltă împotriva unei viziuni creștine, evident care devenise ea însăși poate o cămașă de forță în anumite spații ale lumii, această viziune pozitivistă care practic ne degradează ca persoane și ne transformă în simplii indivizi care murim și gata! Acest „gata” nu e acceptabil în viziunea creștină și de aceea **actul etic în spațiul medical care presupune aproape o relație intimă, evident fără alte conotații, dar foarte apropiată, dintre medic și omul care ajută și pacientul, omul care implora uneori ajutorul, mi se pare un tărâm... acest tărâm etic, în care este prezent medicul și pacientul, un tărâm extraordinar de important și de aceea tema propusă astăzi, mi se pare absolut fundamentală, din păcate nu prea o abordează nimeni în spațiul mediatic, pe care îl cunosc și eu destul de bine, întrucât nu este timp**

pentru mariile probleme. Unii consideră că foarte multe mici probleme fac cât o problemă, evident că nu este așa, și este doar o risipire, o împrăștiere inclusiv a minții noastre dacă ne expunem prea mult la acest asalt mediatic.

Omul creat integru

Aș vrea să mai spun că omul, apropo, de omul bolnav, omul nu a fost creat ca ființă bolnavă. **Omul a fost creat integru în integralitatea lui și nu ca ființă muritoare.** Și boala, suferința, moartea apar accidental posterior actului de creație. Nu intru în zona teologică pentru că nici nu este timp, dar aceste minusuri pe care le purtăm cu noi: suntem vulnerabili, fragili, ne îmbolnăvim, evident murim, n-au legătură, de fapt, cu miezul ființei noastre care este persoana spirituală, ființa noastră. Atunci când ne e milă de cineva, nu ne e milă doar de un trup bandajat, vedem ochii acelu trup, vedem lacrimi în ochii acelu trup, vedem implorarea citită pe fața unui om care, poate, nu mai poate vorbi. Sufletul iese puțin la suprafață, devine aproape epidemic, simțim ceva și de aceea actul medical reprezintă o responsabilitate enormă, uriașă pe care noi, nu putem decât să o admirăm și ca pacienți, și ca aparținători, unii dintre noi ai pacienților, pentru că a alina suferința, a vindeca o persoană, a-i reîntrema speranța că mai poate trăi alături de cei dragi, presupun toate aceste lucruri pe care dumneavoastră le împliniți, o reverență reflexă a fiecăruia dintre cei care privesc cu ochii larg deschiși, nu închiși, spre ceea ce face un medic.

Persoana deci, e atât de importantă încât tot ce vine în sprijinul ei, în sprijinul îngrijirii ei, în sprijinul reîntremării demnității ei, întrucât ca pacient pe un pat, nu te simți cel mai demn om din lume, știți prea bine ! Eu personal trecând cu tatăl meu pe la Neurologie, timp de luni de zile, am văzut lucruri care, bineînțeles, dumneavoastră vă sunt familiare, dar cei care n-au trecut pe acolo, nu știu ce înseamnă degradarea omului și mizeria lui de care vorbește Blaise Pascal de exemplu, „omul este o ființă sublimă, este însă și o ființă care poate atinge cel mai adânc prag al abjecției, al mizeriei și aceasta poate fi, firește, și materială, dar în primul rând morală. Există așadar o legătură între suflet și trup, ori această legătură între suflet și trup presupune o viață evident spirituală și o viață biologică. Toți avem aceste două vieți, mai avem una, a treia, care începe după moarte. Dar până atunci avem două vieți: biologică și spirituală și vorbim din perspectivă creștină, despre importanța armonizării acestor două vieți pentru că, cum spune un gânditor contemporan „e suficient să observi astăzi chipurile degradate ale unor oameni care îmbrățișează ideologii și moduri de viață care îi desfigurează”. Evident că are legătură modul în

care tu trăiești, contează cum gândești, cum vorbești, de asta e important să vorbim corect; chinezii, vechii chinezi, cum spune cineva, vechii chinezi observau lucrul acesta și Confucius a vorbit în mod absolut magistral despre importanța corectitudinii actelor noastre, ale cuvintelor noastre, ne onorăm pe noi înșine vorbind și corect, acționând corect, adică etic, acționând moral, domnul Ducu are dreptate când suprapune cei doi termeni. Nu este o antinomie, o contradicție în termeni, etica firește astăzi, e folosită ca instrument, mai degrabă, în spațiul acesta profesional, morala are o rezonanță ceva mai adâncă pentru că presupune un mod de viață care firește, nu contrazice în niciun fel atitudinea etică.

Despre raportarea omului credincios la actul medical, aș avea de spus următorul lucru: mi-a făcut plăcere să vorbesc cu foarte mulți medici și în privat, și în emisiunile pe care le mai fac, despre plusul pe care credința îl poate aduce în viața omului bolnav, în viața tuturor firește, evident. **Dar când ești bolnav esti fragil, ești la dispoziția celuilalt, nu mai poți să faci nimic tu pentru tine, atunci te întrebi „Un om bolnav la pat are acces mai adânc la ceea ce presupune mobilizarea lui lăuntrică pentru a se vindeca?” Hristos în Evanghelie îi întreabă pe cei pe care îi vindecă „Vrei să te faci sănătos?” Hristos nu s-a aflat în treabă niciodată, nu făcea conersație din aceasta pentru a mai pierde puțin timp. Nu! „Vrei să te faci sănătos?” adică era o provocare la dialog cu persoana bolnavă. E foarte important ca omul să dorească. Ce te face să dorești cu adevărat? Încrederea! A nu avea niciun strop de încredere ca om bolnav, a fi total deziluzionat, a nu mai putea adera la nicio formă de speranță că vei putea să te însănătoșești are un efect, cum știți din experiența dumneavoastră, un efect catastrofal pentru unii, întrucât un om depresiv, un om care este tras în jos de greutatea aceasta a bolii, a trupului înfrânt de boală e un om care dacă nu are ataș, nu are aderență la ceea ce noi numim credință, care presupune speranță, nu doar așa „să crezi în cai verzi pe pereții salonului”, presupune ceva mult mai înalt și concret, un astfel de om care nu are credință, și nu e nimeni vinovat că nu o are! Să nu credeți că oamenii care cred privesc chiorăș la cei care nu cred. Dacă sunt unii din aceștia cu atât mai rău pentru ei; nimeni nu trebuie judecat pentru opțiunea lui de viață, nimeni nu trebuie judecat chiar pentru modul lui de viață, e absurd ca noi oamenii să judecăm pe cineva, dar plusul credinței are foarte mare importanță, așa cum mi-au spus acești medici de care vorbeam; pacienții care erau și credincioși s-au vindecat mai bine și nu ne miră lucrul acesta. În termeni uzuali și profani a fi optimist e mult mai bine decât să fii pesimist. Un pesimist nu prea are șanse nici să se bucure de viață, și nici să se bucure de**

celălalt, de familie, de aproapele lui și așa mai departe. Pesimismul aduce întuneric, optimismul bine temperat însă, atenție că sunt și optimiști exaltați, optimismul bine temperat sau mai bine, o formă de realism, mai degrabă, te face mai puternic. Este nu o formulă goală de sens, ci o realitate pe care o descriu medicii, mai ales cei chirurghi, dar evident mulți dintre dumeavoastră cred că ați observat această diferență între atitudinea omului bolnav total indiferent, poate ateu, și omul credincios, care spune acel "Doamne Ajută!", împotriva căruia eu am protestat puțin, poate se știe, când am scris că transformarea lui Doamne Ajută! într-un salut, eu mai ales în zona în care mă mișc, vă imaginați că îl aud foarte des: la telefon "Hai Doamne-Ajuta, Pa!" e o demonetizare; a spune Doamne-Ajută! Înseamnă Doamne Ajută-mă! Și de fapt asta e o rugăciune, pe care n-o poți folosi în orice context, asta era părerea mea. Dar un astfel de om, care repet, se încrede într-un ajutor care există pentru el, chiar dacă nu e văzut, eu un om care are o șansă, probabil, în plus.

Ce face biserica în acest an?

Ce face biserica în acest an? Poate știți, vă spun asta, nu oficial, ci pentru că e o temă adecvată temei de astăzi, Patriarhia Română, mai precis actualul Patriarh, de când a devenit Patriarh, propune în fiecare an, o temă pentru biserică, pentru Patriarhie, o temă care să mobilizeze, o temă fertilă pentru reflecția creștină, iar **anul acesta 2024 este Anul Omagial al Îngrijirii, al Pastorației și Îngrijirii persoanelor bolnave. Aceasta este o trimitere directă la preoți care sigur, au datoria să facă actul de pastorație, să vorbească inclusiv pe teme legate de etică medicală și despre orice altceva, ce consideră că nu-i depășește, dar și actul îngrijirii concrete.** Un preot nu trebuie să se mărginească la a predica, a perora, a predica despre orice, dar dacă o faci fără acoperire lăuntrică, dacă o faci în calitate de impostor moral, lumea va simți imediat, de aceea e adăugat, foarte inspirat, acest termen pastorație și îngrijire, și preoții pot îngriji bolnavi, evident nu trasând o linie de tratament, desigur, ci participând în spațiul lor de expertiză, ca să spun așa, spirituală alături de medic, de asistentul medical, e cazul părintelui de aici și al preoților din spitale. Așadar, e anul acesta în care cei bolnavi sunt ridicați cumva în fața ochilor noștri, în biserică cel puțin, așadar acțiunile din Parohii, din Eparhii, din toate structurile ecleziastice sunt practic invitate să se implice prin orice mijloace în ajutorarea oamenilor bolnavi și singuri. E un cuvânt de asemenea important, boala oricum te însingurează, dar sunt și bolnavi care nu au pe nimeni, și atunci trebuie să eliminăm pe acest „nimeni” care e foarte periculos și să

introducem, să ne introducem, să ne implicăm, noi, personal, în actul de ajutorare. Știți oameni de la țara, sau poate și dumneavoastră aveți rude la țară, eu sunt din zona Vâlcea, și am vorbit cu foarte mulți oameni, clerici, din zona aceasta, stareți de mănăstiri care îmi spun că în satele din județul Vâlcea, cel puțin, sunt oameni părăsiți care trăiesc cu pâine și apă, copiii lor, atât de fideli, nu-i mai vizitează cu anii, pentru că au treabă în alte țări, sigur că n-au ajuns acolo de plăcere, dar a-ți abandona părintele, bunicul, a-l lăsa să moară în mizerie, cu escare pe el, să nu-ți pese prin ce infern poate trece un om bolnav acasă la el și singur, e ceva ce ar trebui să ne miște, și mai ales să-i miște anul acesta, pe preoți, care repet, sunt invitați de Patriarhie să se implice foarte mult.

În primul rând, as vrea să .. iertați-mă într-un alt rând aș vrea să mă refer la ceea ce domnul Ducu a spus „a ști etică”. Mi-a atras atenția această formulă și sigur face aluzie la teoreticieni. Poți să știi foarte multe depre zona eticului, despre filozofie, filozofia știți bine când a apărut în lume în Vechea Grecie cu câteva secole î.Hr presupunea nu discuții găunoase despre lucruri interesante, ci presupunea un mod de viață. Există o carte formidabilă a lui Pierre Radot, un mare expert în zona aceasta a filozofiei antice care vorbește despre filozofie ca mod de viață. Așa și etica „**Ce înseamnă etică aplicată?!**” **O etică pe care în primul rând ți-o aplici ție, cum spune Michelangelo într-un catren „cu alții blând, cu mine crud ca zbirii”**, Nu?! Adică să nu te cocoloșești pe tine însuți, asta nu e niciun act etic; tu să fii omul care se mobilizează pentru celălalt. Deci etica trăită, a trăi etic, aș spune, e antonimul lui „a ști etică”. A ști etică e insuficient, așa cum orice cunoștință teoretică nu ne ajută decât eventual să înșelăm aparențele când ieșim în public că vorbim frumos despre foarte multe lucruri. „A trăi etic” firește, e mai important, și ce înseamnă asta?! În viziune mea, înseamnă a internaliza, nu doar legile circulației, că stai la roșu, unii, n-au reușit nici acum să internalizeze asta; a internaliza niște principii, niște lucruri valoroase cu adevărat, adică a nu le lăsa să devină doar simple cuvinte, și a nu te transforma din logocentric în logoreic. Există această tentație pentru foarte mulți, adică a internaliza principii pe care te străduiești să le respecti, te străduiești, adică pe calea pe care ești invitat. Creștinismul este cea mai înaltă viziune morală a lumii, asta incontestabil, și nu fac niciun fel de pledoarie, nici nu am nevoie de asta, dar este realmente, viziunea cea mai înaltă, care îl pune pe om pe treapta demnității. **Nu există ceva mai înalt decât demnitatea omului**, un gânditor creștin observă că aristocrat e absolut oricine are viață lăuntrică, nu doar cei cu sânge albastru. Adevărata aristocrație, în sensul etimologic, acest cuvânt grecesc cei mai buni, puterea

celor mai buni, ne include pe oricine dintre noi, cu condiția să avem o viață lăuntrică, **deci asta înseamnă etică asimilată, să ai o viață lăuntrică, să-ți pese, să privești cu aceea privire care presupune atenție morală, când privești la un sărman, la un bolnav care se sufocă. A-l privi cu atenție morală, nu așa cu o curiozitate rece așteptând să vezi ce se mai intamplă cu el, nu! Imediat intervii, aplici ce știi, te implici tu personal, că ai răspundere, și apropo de această responsabilitate vă invit să-l cercetați, poate, dacă nu-l cunoașteți încă, pe un uriaș filozof de secol XX, Emmanuel Lévinas. Acest Emmanuel Lévinas propune o filozofie a celuilalt, o filozofie a chipului, când privim un chip, îl vedem ca pe un chip vulnerabil, e și chipul nostru la fel, suntem chipuri vulnerabile care ne privim unii pe alții, adică celălalt mă face responsabil prin simpla lui prezență, și mai ales într-un spital e important asta, simpla lui prezență pe mine mă face responsabil. Are nevoie de mine, vorbesc de oamenii care chiar au nevoie de tine. E extraordinar și acest Lévinas nu se mulțumește cu cuvântul alteritate, banalizat deja, Da! respectul pentru alteritate, față de ceilalți, să-l acceptăm pe celălalt, să fim toleranți, alteritatea e foarte importantă, dar el folosește un cuvânt pe care sigur îl inventează, dar s-a consacrat altesitate, de la alteță, celălalt trebuie să fie pentru mine mereu deasupra, adică să aibă prioritate, față de prioritatea pe care mi-o dau eu însumi cel mai adesea. Nu întâmplător Hristos spune „să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși”, asta nu înseamnă că trebuie să te îndrăgostești de aproapele tău, nu înseamnă că ești îndrăgostit de tine însuși, atunci ai deja o problemă, se numește narcisism, ci să fii capabil, ca, **cu atenția ta de tip moral să ieși în întâmpinarea celuilalt, iar eu cred că medicii exact asta fac, medicii adevărați care se respectă pe ei înșiși și care au asimilat acest tip de etică medicală**, firește trebuie circumscrisă și ea în fiecare domeniu.**

De unde provin etica și morala?

De unde provine etica și morala? Vorbim de seturi de principii etice, există cărți, etica nicomahică a lui Aristotel, primul mare compendiu de etică și multe altele, filozofi care se ocupă de etică, filozofi morali, există o categorie a filozofiei, filozofia morală, de unde provin toate acestea? De unde provine subiectul despre care noi încercăm să spunem câte ceva acum? Toate au în spate ceea ce unii ignoră și acest lucru se numește Lege Morală. Ea nu e o lege inventată de cineva, votată undeva, validată prin vreun forum antic sau foarte străvechi, nu! Legea Morală este structurantă pentru ființa omului. C.S. Lewis, un foarte mare gânditor creștin englez, un

erudit al secolului XX spune că trebuie să înțelegem LEGEA MORALĂ ca pe un fel de manual de folosință, de utilizare al ființei umane. Noi, dacă nu suntem, nu ne instalăm elegant, discret, în sfera morală și etică încetăm să mai fim oameni cu adevărat. Și știți bine care sunt rezultatele unui om care aruncă peste bord morala și etica?! Devine, evident, foarte curând, un inculpat pe undeva. Devine un om care când intră în conflict cu legea morală, ajunge să plătească pentru asta. N-a inventat nimeni Legea Morală, Legea Morală, firește provine de la Creator. A creat ființe după chipul lui, ființe capabile să acceseze morala. Decalogul, cel mai cunoscut set de legi morale ale lumii; încercați să scoateți doar una dintre poruncile acelea, din cele 10, și să vedeți cum începe să se năruiască lumea peste tot; ce-ar fi să scoatem din Decalog „să nu mai furi”, să scoatem, adică ca și cum n-a existat această lege vreodată! „să-ți respecti părinții”, Nu?! și multe alte lucruri. Să nu dai buzna peste, traduc acum din Decalog, spune acolo „să nu poțestești, să nu râvnești, cu alte cuvinte să nu răpești femeia aproapelui tău” ce-ar însemna să scoatem asta din Decalog, din Legea aceasta Morală universală?! Ar însemna, firește, să ne transformăm într-o societate capabilă de orice! Cât de importantă e Legea Morală? Vedem fiecare dintre noi, și sunt foarte mulți, inclusiv mulți psihologi importanți și oameni care discută despre lucrurile acestea și care spun că atunci când călcăm Legea Morală apar imediat consecințe. Și asta o știe fiecare dintre noi, în propriul lui suflet plin de turbitudini, adică de lucruri de care ne sfiim să le spunem în public: ce gândim, ce simțim cu adevărat, în noi este, cum spune Baudelaire, „o întreagă menajerie”. Da! E o menajerie, care creștinismul, etica, morala, te invită să-ți adâncești umanitatea ta, făcând curat înăuntru. Pare greu, evident, suntem obișnuiți să reacționăm cu blazare la tot ce înseamnă discurs etic și moral, sper că al meu nu e perceput așa, pentru că întotdeauna mă am pe mine în față și aud o ironie, autocritica sunt lucruri foarte utile. Părintelui Patriarh îi place să spună câte o dată „Fericiți cei ce râd de ei înșiși pentru că vor avea totdeauna de ce râde”. Da! adică e foarte important să râzi de tine pentru că ai material la dispoziție, nesfârșit de mult și s-ar putea să mori mai fericit decât dacă ești îndrăgostit de tine.

Cred că trebuie să închei spunând că există anul acesta, **în a doua parte a anului, o secvență care se numește Anul Comemorativ al Sfinților Doctori fără de Arginți**. Așa se numesc ei, în limbajul vechi, ei sunt în calendar Sfinții Cosma și Damian, cei mai cunoscuți dintre ei, oameni care au fost medici la vremea lor. Mai aproape de noi este Sfântul Luca al Crimeei; a trăit în sec. XX, un chirurg eminent, genial, care a inventat tehnici chirurgicale în Rusia, în Crimeea și de aceea, vorbim de acești medici extraordinar de verticali, din punct de

vedere moral care nu pretindeau, la vremea respectivă, să nu mă înțelegeți greșit!, care nu pretindeau plată pentru actul acesta filantropic de îngrijire a celorlalți. De aceea au devenit și Sfinți! dacă cineva dintre dumneavoastră țintește atât de sus, desigur va avea nevoie de aceste modele, dar dincolo de toate, **închei prin a spune că omul, pacientul, medicul, oricine dintre noi, dacă dezbracă haina moralei, a eticii, cum doriți dumneavoastră să o numiți, apare în mod rușinos dezgolit de, exact de ceea ce îl onorează mai mult.** Atunci când optezi pentru un stil de viață, nu perfect, nu există așa ceva, ci doar să te străduiești, pe această cale ascendentă de îmbunătățire a persoanei noastre, a ființei noastre, fiecare merge cum poate: important este să nu mergi cu spatele, important e să nu o iei în sens invers spunând că nu contează morala, nu contează etica, fiecare merge cum poate șontâc-șontâc, eventual târându-se, metafora acesta spune că nu contează cum urci niste trepte ca acestea din fața ta, important este să o faci, pentru ca altfel rămâi atât de împușinat încât abdică, ca să spun așa, de la statutul tău de persoană. Am ținut foarte mult să fac o pledoarie pentru acest cuvânt.

Pacientul e o persoană cu demnitate, dumneavoastră sunteți persoane foarte importante pentru noi și vă mulțumim foarte mult!